

Vikingové

Královův muž

TIM SEVERIN

Vikingové

VIKINGOVÉ

KRÁLŮV MUŽ

TIM SEVERIN

Přeložila Věra Štovičková-Heroldová

Vydalo nakladatelství BB/art s.r.o. v roce 2013

Bořivojova 75, Praha 3

Copyright © 2005 Tim Severin

All rights reserved.

Z anglického originálu *Viking. King's Man.*
(First published by Macmillan, London, 2005)
přeložila © 2013 Věra Šťovíčková Heroldová

Redakce textu: Marie Válková

Jazyková korektura: Jan Řehoř

První elektronické vydání v českém jazyce

ISBN 97807615412

MAPY

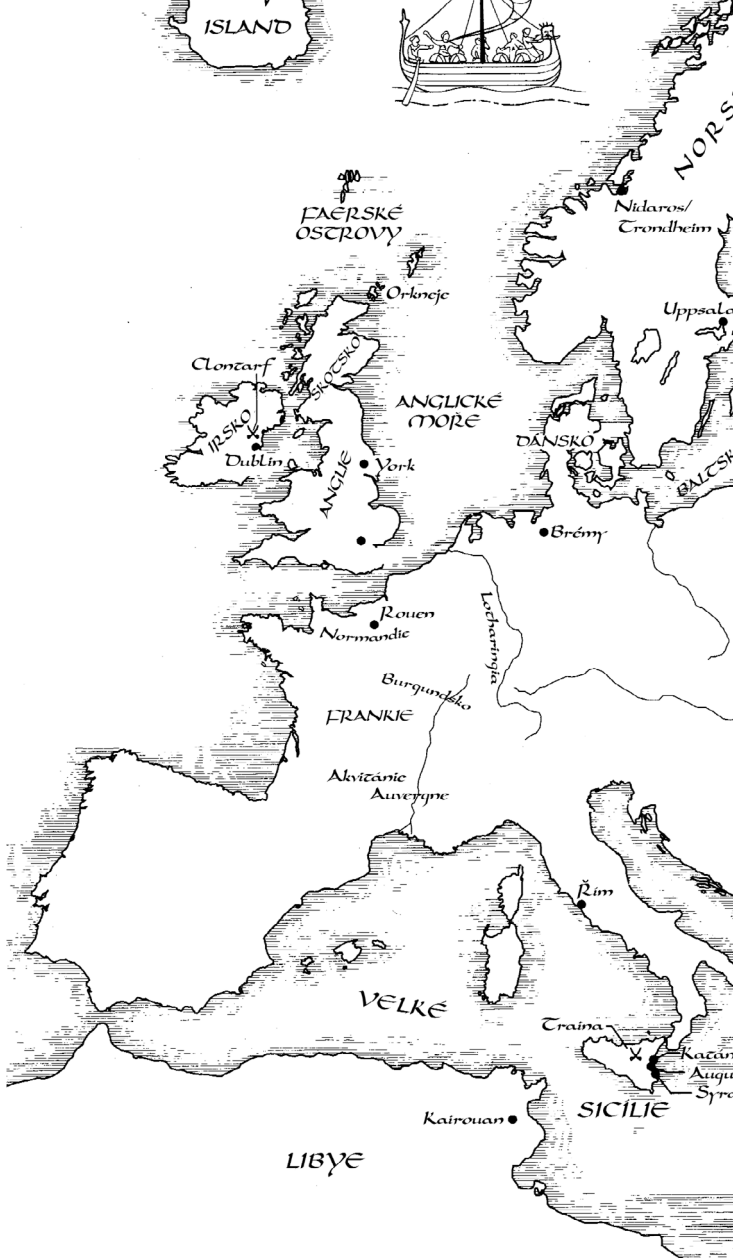
Thorgilsovy cesty

----- Norsko-Skotsko

———— Norsko - dvůr vévody Viléma

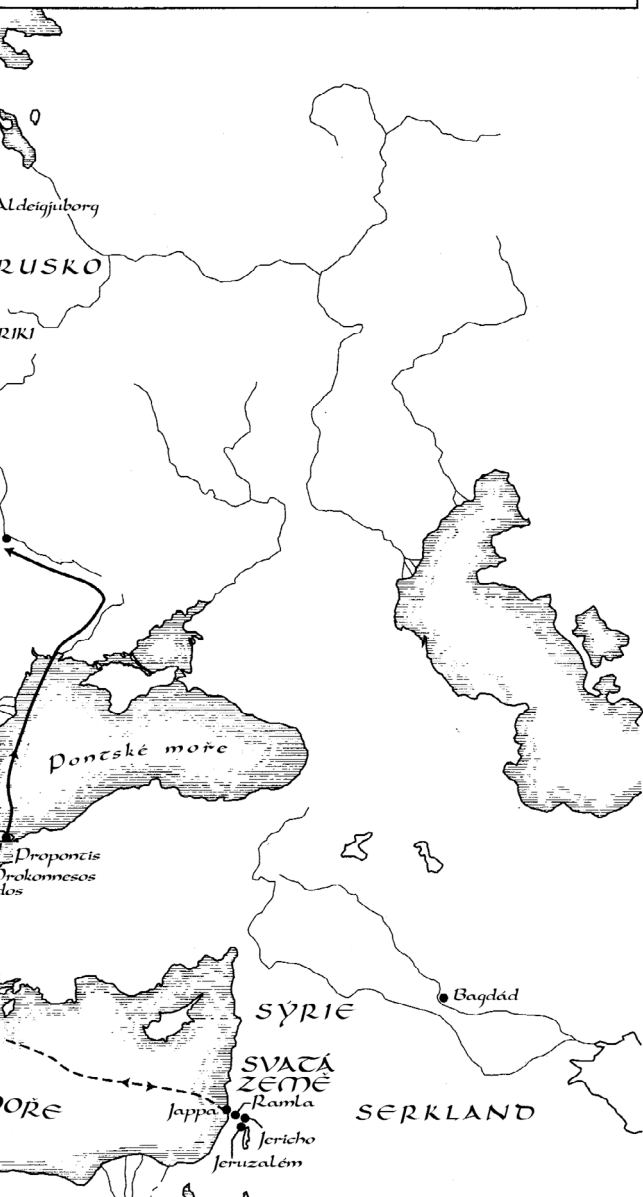
..... Normandie - Haraldova poslední bitva

----- Konstantinopol-Svatá země-Konstantinopol

————— Konstantinopol-severské země

Zbožnému blahoslavenému mistrovi, opatu Geraldovi, v ponížené poslušnosti tvému přání posílám tento třetí a poslední balíček zápisů falešného mnicha Thangbranda. Neblahý byl onen den, kdy jsem poprvé našel tyto stránky v naší knihovně! Kež je mi odpuštěno, že jsem je četl svým hříšným zrakem, neboť jsem byl hnán vlastní představitostí a netrpělivostí.

Zde jsem našel falešné svědectví, umně setkané v příběh, jenž má obalamutit důvěřivé. Tento had na naší hrudi vrhá ohavná a podlá obvinění na naše bratry v Kristu, beze studu se doznává k pirátství a znesvěcení posvátných relikvií. Svůj zmijí jazyk neudrží za zuby ani mezi schizmatiky na Východě.

Nic mě nezarmoutilo více, než zjištění, že tento falešný mnich vykonal cestu do Svaté země, pouť, která je největším přáním těch, kdo jsou tak chudí a nehodní jako já. A přece pošpinil své svědectví rouhavou nedůvěrou, čímž se snaží podryt víru všech, kteří věří ve Vtělení slova. Jak rukopis stvrzuje, zlému nevěřícímu člověku se pravda stává lží.

Ještě více zneklidňující je záplava zkaženosti, neboť se dotýká nejvyšších státních záležitostí. Zpochybňuje i samotný nástup na anglický trůn a jeho slova jistě musí odsoudit ti, jejichž je to v těchto záležitostech pravomocí, jako zrádcovská.

Nebudeme dále už o této věci hovořit, ale přenecháme ono zbožné úsilí věřícím, jimž se odmění a odplatí jim Spravedlivý soudce.

Nadejde kdy konec klamům a lhaní tohoto podvodníka? Modlím se v bázni Boží za jeho spásu – což nebylo řečeno, že ani vrabec se nechytí do oka bez Jeho dopuštění, a bude-li to vůle Boží, může být i konec dobrý?

Æthelred

kostelník a knihovník

Psáno v měsíci lednu v roce Našeho Pána jeden tisíc a sedmdesát dva.

PRVNÍ KAPITOLA

Císař předstíral, že je velryba. Ponořil hlavu pod vodu a do úst nabral vodu, pak se opět vynořil nad hladinu a přes celý bazén vypouštěl z úst malé gejzírký. Pozoroval jsem ho koutkem oka, nevěda, zda jím mám opovrhovat, nebo s ním soucítit. Byl to, koneckonců, starý muž. Po sedmdesátce si vychutnává dotek teplé vody na pokožce poseté skvrnami, stejně jako pocit beztíže. Byl postižen chorobnou odulostí, která mu nafoukla tělo i údy tak mocně, že chůze je pro něho velice bolestná. Právě před týdnem jsem ho viděl, jak se po jednom z nekonečných obřadů vrací do paláce tak vyčerpaný, že se ve chvíli, kdy se za ním zavřela velká bronzová brána, zhroutil do náručí jednoho ze svých průvodců. Dnes je svátek, který křesťané nazývají Velkým pátkem, takže odpoledne je třeba uspořádat další císařský obřad, a ten bude trvat celé hodiny. Usoudil jsem, že si císař zaslouhuje chvíli uvolnění, třebaže by toto velrybí dovádění v bazénu patrně jeho poddané překvapilo, neboť většina z nich ho považuje za zástupce svého Boha na zemi.

Posunul jsem těžkou sekyru, opřenou o rameno. Tam, kde mi topůrko spočívalo na šarlatové tunice, byla vlhká skvrna. Kapky potu mi stékaly zpod okraje železné helmy, bohatě vykládané zlatem, a horko v plaveckém sále mě uspávalo. Usilovně jsem se snažil zachovat bdělost. Jako člen Hetairy, císařských palácových jednotek, jsem byl povinen chránit život basilea Romana III., vládce Byzance, rovného apoštolům. S pěti sty

dalšími příslušníky jeho osobní gardy, zodpovědnými za jeho život, palácovými Varjagy, jsem přísahal, že zajistím císaři bezpečí před jeho nepřáteli, a on nás za tuto práci dobře platí. Důvěřuje nám více, než svým krajanům, a ví proč.

Na druhém konci lázní stál hlouček císařových zaměstnanců, pět nebo šest mužů. Rozumně udržovali od svého pána jistou vzdálenost, nejen proto, aby mu ponechali soukromí, ale také proto, že ho pokročilá choroba činila velice popudlivým. Basileus byl neustále podrážděný. I nejnepatrnější slůvko či gesto ho uvádělo do stavu zuřivosti. Během těch tří let, co jsem v paláci sloužil, jsem viděl, jak se mění z nestranného a velkorysého muže v člověka jízlivého a zlého. Lidí, kteří si zvykli dostávat jako projev císařského uznání bohaté dary, si teď nevíšal, nebo je příkře kritizoval. Naštěstí basileus dosud nezacházel stejně i se svou osobní gardou, a my jsme mu projevovali naprostou oddanost. Nepodíleli jsme se na neustálých dvorských pletichách a intrikách, jimiž různé frakce usilovaly o získání výhod. Prostí členové gardy dokonce ani nemluvili místním jazykem. Našimi vyššími důstojníky byli řečtí patricijové, ale mužstvo pocházelo ze severských zemí a mezi sebou jsme nadále mluvili norský. Dvorní úředník s titulem Velký překladatel pro Hetairu měl gardistům tlumočit, ale činil tak jen podle jména – další vznešeně znějící titul u dvora oslněného důležitým postavením a okázalostí.

„Stráž!“ Výkřik přerhl mé myšlenky. Jeden muž z hloučku mi kynul. Poznal jsem Nosiče císařského kalamáře. Tento úřad, navzdory okázalému názvu, byl jedním ze skutečně významných. Oficiálně nosič podával basileovi baňku červeného inkoustu pokaždé, když chtěl podepsat úřední dokument. Ve skutečnosti byl tajemníkem císařovy soukromé kanceláře. Toto místo mu zaručovalo volný přístup k samotnému císaři, privilegium, jež bylo upíráno i nejvyšším ministrům, kteří si museli, aby mohli před basilea předstoupit, sjednat nejprve formální schůzku.

Nosič císařského kalamáře gesto opakoval. Pohlédl jsem na basilea. Romanos si stále ještě hověl a cákal v bazénu se zavřenýma očima, spokojený v hřejivém vodním světě. Bazén byl nedávno uprostřed prohlouben, ale stále ještě byl dost mělký, takže člověk mohl stát vzprímený s hlavou nad vodou. Nezdálo se, že by hrozilo nějaké nebezpečí. Krácel

jsem k nosiči, který držel v ruce pergamen. Letmo jsem zahlédl císařův podpis červeným inkoustem, když mi nosič kalamáře pokynul, abych dokument odnesl do sousední místnosti, do malé kanceláře, kde čekali notáři.

Nebylo neobvyklé, že gardista posloužil jako lokaj. Palácoví úředníci byli tak zaujatí vlastní důstojností, že považovali za ponižující provést i ten nejprostší úkon, jako třeba otevřít dveře nebo odnést svitek. Vzal jsem pergamen, vrhl další spěšný pohled na císaře a krácel ke dveřím. Císař si dosud blaženě užíval plavání v bazénu.

Ve vedlejší místnosti jsem zjistil, že tam čeká Orfanotrofos. Měl na starosti městský sirotčinec, ústav financovaný z císařského měšce. Jeho titul však opět jednou nevystihoval jeho skutečnou důležitost. Správce sirotčince, Ioannes Orfanotrofos, byl nejmocnějším mužem v říši, kromě samotného basilea. Díky kombinaci vrozeného intelektu a jeho bystrého uplatnění stoupal Ioannes vzhůru po rozmanitých stupních císařské hierarchie, až se stal prvním ministrem císařství se vším všudy, kromě titulu samotného. Obávaný všemi, byl to hubený muž s vyzáblou tváří a zapadlýma očima pod neuvěřitelně černým obočím. Byl rovněž bezvousý, neboť to byl eunuch.

Předstoupil jsem před něho, ale nesalutoval jsem. Na pozdrav gardisty měl právo pouze basileus a nejbližší členové císařské rodiny, a Ioannes Orfanotrofos se rozhodně do purpuru nenarodil. Jeho rodina pocházela z Paflagonie na pobřeží Černého moře, a když přišla do Konstantinopole, tak prý nejprve provozovala směnárnou. Říkalo se, že to byli padělatelé.

Když jsem mu podal pergamen, Správce sirotčince jej pouze přelétl očima a pak mi řekl pomalu, s přehnanou péčí, přičemž zřetelně vyslovoval každé slovo: „Odnes to finančnímu kontrolorovi.“

Zůstal jsem stát na místě a odpověděl jsem řecky: „Omlouvám se, Excellence. Jsem ve službě. Nemohu odejít z císařovy blízkosti.“

Orfanotrofos pozvedl obočí. „Vida, vida, gardista, který mluví řecky,“ bručel. „Palác se konečně civilizuje.“

„Možná někdo může zavolat *dekanose*,“ navrhl jsem. „Nosit vzkazy je jejich povinností.“ Viděl jsem, že jsem udělal chybu.

„Ano, a ty bys měl dělat tu svoji,“ odsekl mi Správce sirotčince ledově.

Dotčen odmítavou odpovědí, obrátil jsem se na podpatku a vracel jsem se zpátky do lázně. Sotva jsem vstoupil do dlouhé místnosti s vysokým klenutým stropem a stěnami zdobenými mozaikou s delfíny ve vlnách, ihned jsem poznal, že je něco velice v nepořádku. Basileus byl stále ve vodě, ale teď ležel na zádech a chabě máchal rukama. Před utonutím ho chránila jen jeho tělnatost. Muže z jeho doprovodu, kteří před chvílí postávali v místnosti, nebylo nikde vidět. Odhodil jsem sekyru na mramorovou podlahu, strhl z hlavy přilbu a běžel k bazénu. „Poplach! Poplach!“ zařval jsem v běhu. „Stráže, ke mně!“ Několika kroky jsem se ocitl u bazénu a zcela oblečený jsem se co nejrychleji ponořil a plaval k basileovi. Mlčky jsem děkoval mému vlastnímu bohu, Ódinovi, že my Norové se hned zamlada naučíme plavat.

Když jsem k němu doplaval, zdálo se, že basileus mou přítomnost nevnímá. Sotva se hýbal a hlava se mu občas svezla pod vodu. Položil jsem mu jednu ruku pod bradu, spustil jsem nohy tak, abych dosáhl na dno bazénu, a začal jsem ho táhnout k okraji; přitom jsem dával pozor, aby mu hlava, opřená o mé rameno, zůstala nad vodou. V mém náručí byl bezvládný a hlava, opřená o mou bradu, byla, až na pár zcuchaných vlasů, lysá.

„Stráže ke mně!“ křičel jsem znovu. Pak jsem řecky zavolal: „Přiveďte doktora!“

Tentokrát na mé volání přišla odpověď. Několik lidí z řad personálu – písaři, služebníci, dvořané – přiběhli do místnosti a shlukli se na kraji bazénu. Někdo přiklekl a popadl basilea, z něhož kapala voda, pod paží, a vytáhl ho ven. Ale záchrana byla neobratná a pomalá. Basileus ležel na mramorovém okraji bazénu a ze všeho nejvíce se podobal velrybě uvízlé na břehu, tentokrát umírající.

Vylezl jsem z vody a dvořany odstrčil.

„Pomozte mi ho zvednout,“ řekl jsem.

„Ve jménu Thórově, co se tu děje?“ řekl čísi hlas.

Decurion, nižší důstojník z mé hlídky, konečně dorazil. Zamračil se na civící dvořany tak zle, že ustoupili.

My dva jsme zvedli bezvládné císařovo tělo a nesli jsme je na mramorovou lavici. Jeden z lázeňských služebníků měl tolik rozumu, že na ni

rozprostřel vrstvu osušek, na něž jsme pak položili starého muže, který se tu a tam chabě pohnul. *Decurion* se rozhlédl, strhl brokátový hedvábný šat z ramen jednoho dvořana a zakryl jím císařovu nahotu.

„Nechte mě projít, prosím.“

To byl jeden z palácových lékařů. Malý břichatý muž baňatými prsty zvedl císaři oční víčka. Viděl jsem, že je nervózní. Ucukl, jako by se opařil. Patrně měl strach, že by basileus mohl pod jeho dotekem zemřít. Ale císařovy oči zůstávaly otevřené a maličko pohnul hlavou, aby se rozhlédl.

V té chvíli nastal mezi dvořany pohyb a jejich kroužek se rozestoupil, aby mohla projít žena. Byla to Zoe, císařovna. Zřejmě ji přivolali z *gynaecaea*, palácového křídla pro ženy. Viděl jsem ji poprvé zblízka a byl jsem u vytržení nad její sebejistotou. Muselo jí být přinejmenším padesát a patrně to nikdy nebyla krasavice, ale jemné kosti uchovaly její tváři dokonalý tvar, svědčící o aristokratickém původu. Byla dcerou a vnučkou císařů a její vznešené způsoby to potvrzovaly.

Zoe prošla hloučkem lidí a přiblížila se na délku paže ke svému manželovi, který ležel na mramorové desce lavice. Když pohlédla na císaře, který měl popelavou tvář a těžce dýchal, nebyly na její tváři patrné žádné emoce. Malý okamžik jen tak zírala. Pak se beze slova obrátila a odkráčela z místnosti.

Dvořané se varovali pohledů mezi sebou. Všichni včetně mne věděli, že císař a jeho žena se nemají v lásce. Předchozí basileus Konstantin trval na tom, aby uzavřeli sňatek. Zoe byla Konstantinovou oblíbenou dcerou a v posledních letech své vlády pro ni hledal v řadách konstantinopolské aristokracie vhodného manžela. Oba, otec i dcera, si chtěli zajistit nástupce v rámci rodiny, třebaže Zoe měla léta plodnosti už za sebou. To však jí ani Romanovi nebránilo, když usedli na trůn, ve snaze založit vlastní dynastii. Romanos konzumoval velké množství afrodisiak – právě ty byly údajně příčinou ztráty vlasů –, zatímco jeho postarší manželka se ověšovala různými amulety plodnosti a radila se s mastičkáři a šarlatány, kteří navrhovali stále bizarnější způsoby, jak zajistit otěhotnění. Když přes všechny snahy neuspěli, manželský pár propadl vzájemné nechuti. Romanos si obstaral milenkou a Zoe vypakoval do *gynaecaea*, znechucenou a zatrpklou.

Ale to není ještě celá historie. Zoe si před necelými dvěma roky také

pořídila milence. Několik členů gardy narazilo na ty dva při souloži, ale zamhouřili obě oči. Tento takt nepracoval z úcty k císařovně – ona se se svým poměrem netajila –, vyvolávala její skutečnost, že jejím vyvoleným byl mladší bratr Ioanna Orfanotrofa. A to byla oblast, kde se vysoká politika mísila se ctižádostí a vilností, a bylo lépe jít od toho.

„Odstup!“ přikázal *decurion*.

Zaujal místo na délku kopí od basileovy holé hlavy, a já jsem se mimoděk rovněž postavil do pozoru u císařových nohou. Moje sekyra dosud ležela někde na mramorové podlaze, ale za opaskem jsem měl dýku a ruka se mi svezla k jejímu jílci. Doktor nervózně přešlapoval a pln úzkosti lomil rukama. Náhle Romanos hluboce zasténal. Maličko nadzvedl hlavu z osušky, která sloužila jako polštář, a trochu pohnul pravičkou. Bylo to, jako by někomu kynul, aby přistoupil blíže. Protože jsme nevěděli, komu kyne, nikdo se k němu neodvážil přiblížit. Všechny přítomné stále ještě svíral majestát císařovy přítomnosti. Císařův pohled se zvolna sunul, přecházel přes tváře přihlížejících dvořanů. Zdálo se, že se pokouší něco říct. Že prosí. Pohnul krkem, ale žádný zvuk nevyšel. Pak se mu zavřely oči, hlava padla zpět na osušku a stočila se ke straně. Začal těžce dýchat, dech přecházel v krátká mělká zajíknutí. Náhle se zastavil a ústa se otevřela. A z nich se začala řinout hustá temně hnědá látka; ještě dvakrát dusivě zakašlal a zemřel.

Stál jsem strnule v pozoru. Slyšel jsem klapot běžících nohou, vřavu a v dáli kvílení a pláč, jak se zpráva o císařově smrti šířila mezi palácovým personálem. Nevšímal jsem si toho. Dokud nebude korunován nový basileus, povinností stráže je chránit tělo mrtvého císaře.

„Thorgilsi, jak tu tak stojíš v promočené uniformě, vypadáš jako vesnický balík. Vrať se do strážnice a podej hlášení důstojníkovi ve službě.“

Pokyny byly pronesené norský a já poznal hlas Halfdana, velitele mé jednotky. Svalnatý veterán sloužil v této gardě už téměř deset let. Mohl by teď odejít, poté co ze své mzdy nashromáždil malé jmění; ale on měl život v gardě rád, a protože zpřetrhal vazby se svým dánským domovem, neměl kam jít.

„Řekni mu, že v císařské přítomnosti je vše pod kontrolou. Mohl bys mu navrhnout, aby vyhlásil zákaz vycházení z paláce.“

Odčvachtal jsem, pouze jsem se zastavil pro přílbu a sekýru s bodcem, kterou někdo laskavě sebral ze země a opřel o stěnu. Cesta do strážnice vedla labyrintem chodeb, přijímacích pokojů a nádvoří. Romanos III. by mohl zemřít v kterémkoliv paláci – ve všech byly plavecké bazény –, ale on se rozhodl zemřít v největším a nejrozlehlejším ze všech, ve Velkém paláci. Velký palác, který stál u špice konstantinopolského poloostrova byl svými císařskými obyvateli rozšiřován a přestavován tolikrát, že se změnil v ohromující bludiště pokojů a předpokojů. Pro každého držitele nachového trůnu bylo rozkoší hraničící s mánií postavit ještě větší budovy. Každý basileus chtěl zvětšit svou vládu tím, že po sobě zanechá alespoň jednu výstřední stavbu, ať už nový kostel, klášter, obrovský palác nebo nějakou okázalou veřejnou budovu. Romanos horlivě rozhazoval miliony zlatých mincí za obrovský nový chrám matky svého Boha, třebaže se mi zdálo, že má těch kostelů a klášterů, nesoucích její jméno, už víc než dost. Romanův nový kostel jí měl být zasvěcen jako Marii Oslavované, a dohromady s okolními zahradami, chodníky a fontánami, a s neustálými změnami projektu –, což znamenalo bourat zpola hotové stavby – projekt překročil rozpočet tak značně, že Romanos byl nucen zvýšit zvláštní daň, aby stavbu zaplatil. Kostel nebyl dosud dokončen a já měl podezření, že nikdy dokončen ani nebude. Samotného mě překvapilo, když jsem si uvědomil, jak snadno myslím na Romana už v minulém čase.

„Převlékni se do suché uniformy a připoj se ke speciální jednotce u brány,“ přikázal mi důstojník, když jsem mu podal hlášení. Stár pouhých dvacet let, byl důstojník téměř stejně nervózní jako lékař, který umírajícího císaře ošetřoval. Byl to Řek z jedné z předních konstantinopolských rodin a tato rodina musela zaplatit pěknou částku, aby mu zakoupila funkci v císařské gardě. Doufala, že už tím, že ho umístí mezi stěny paláce, mohl by upoutat basileovu pozornost a dosáhnout povýšení. Kdyby se teď nový basileus rozhodl z obavy o vlastní bezpečnost všechny řecké důstojníky nahradit, přišla by jejich investice vniveč. Bylo to další zklamání, tak charakteristické pro palácový život. Byzantská společnost stále předstírala, že Hetaira je řecká. Jejich synové se pyšili tím, že jsou důstojníky gardy, a oblékali se do uniforem, které připomínaly staré palácové pluky – Excubia, Numeri, Scholae a další –, ale když

se jednalo o vlastní práci, náš basileus důvěřoval pouze nám, cizincům, svým palácovým Varjagům.

Přidal jsem se k dvaceti druhům u brány. Vrata už zavřeli, aniž by žádali o souhlas správce brány, jehož povinností bylo dohlédnout na otevření hlavní brány na úsvitu, zavřít ji v poledne a navečer ji znovu na pár hodin otevřít. Dnes však císařova smrt otřásla jeho autoritou a správce nevěděl, co dělat. *Decurion* to rozhodl za něho. Odmítal vpustit kohokoli dovnitř i ven.

Už když jsem přicházel, slyšel jsem, že se před bránou strhl velký povyk, slyšel jsem hromové bušení na vrata a hlasité netrpělivé výkřiky.

„Jsem rád, že jsi přišel, Thorgils!“, řekl velitel gardy. „Snad mi řekneš, co ti divoši venku vlastně chtějí.“

Pečlivě jsem se zaposlouchal. „Myslím, že bys je měl raději pustit dovnitř,“ řekl jsem. „Vypadá to tak, že venku je Velký patriarcha a žádá, aby byl vpuštěn do paláce.“

„Velký patriarcha? Ten starý kozel v černém hávu,“ brumlal velitel gardy, který byl neochvějným stoupencem staré víry. „Chlapci, otevřete boční dveře a pusťte ty mnichy dovnitř. Ale zadržte dech. Moc často se nemýjí.“

O chvíli později proletěl hlouček mnichů, všichni v černém a s voussem do pasu, pootevřenými dveřmi, pohlédli na nás a hnali se po chodbě s rozhořčeným pleskotem sandálů a klapotem dřevěných berel na mramorové podlaze. V jejich středu jsem viděl postavu bělovousého Alexise z klášterního komplexu Studius, nejvyšší náboženskou autoritu v císařství.

„To bych rád věděl, proč se sem ženou z toho svého kláštera s takovým spěchem,“ mumlal Varjag, když dveře zase zavíral a dával závoru zpátky na místo.

Odpověď na tuto otázku jsme dostali později, když jsme se po službě vrátili do strážnice. Povalovalo se tam a culilo asi půl tuctu mých druhů.

„Ta stará mrcha si už obstarala nového manžela. Jakmile si byla jistá, že Romanos je opravdu mrtvý, poslala někoho pro nejvyššího kněze.“

„Já vím, pouštěli jsme jeho a ty jeho havrany dovnitř.“

„Tedy, jedno je jisté, určitě je nezvala proto, aby poskytli jejímu milovanému manželovi poslední pomazání. Ti kněží byli ještě na cestě a stará dáma už svolala naléhavou schůzku svých rádců, včetně toho prohnaného

patolízala Orfanotrofa. A řekla jim, že chce, aby se ten její milovníček stal novým basileem.“

„Snad ne ten užvaněný hezoun!“

„Všechno to promyslela předem. Řekla, že ji její císařský původ opravňuje k tomu, aby zajistila kontinuitu státu, a že je v nejvyšším zájmu císařství, aby ‚můj miláček Michael‘, jak ho nazývá, usedl na trůn po jejím boku.“

„Ty si snad děláš legraci! Jak to všechno víš?“

Strážný se výsměšně ušklíbl. „Správce sirotčince rozkázal nám čtyřem, abychom poskytli císařovně bedlivý doprovod pro případ, že by ji chtěl někdo napadnout. Samozřejmě, že to byla lest. Když se ostatní dvořané dostavili k jednání o návrhu na Michaelovo nástupnictví, viděli, že tam stojí gardisté, a dospěli k závěru, že o věci je už rozhodnuto.“

„Tak co se dělo, když přišel ten velekněz?“

„Zahájil okamžitě svatební obřad staré dámy a jejího milence. Samozřejmě, že ho řádně podplatila, a než uplynula hodina, byli mužem a ženou.“

Bizarní příběh přerušil příchod dalšího z našich řeckých důstojníků, který přiběhl do strážnice a ustaraně pro panovnici organizoval bohatý doprovod. Měli jsme si obléci naše parádní uniformy a vydat se s ním do Triklinia, velkého audienčního sálu. Naléhal, že nesmíme ztratit ani minutu.

Seřadilo se nás třicet a pochodovali jsme spojovacími chodbami do obrovské síně s mozaikovou podlahou, ověšené hedvábnými prapory a vyzdobené nádhernými ikonami, kde basileus při slavnostních příležitostech přijímal své ministry, cizí vyslance a jiné hodnostáře. Na druhém konci síně byly na pódiu dva trůny a náš důstojník nás odvedl rovnou na připravené pozice – měli jsme stát v půlkruhu vzadu na pódiu s výhledem do audienčního sálu. Tucet správců královských stájí a maršálek Triklinia pilně kontrolovali, zda je před příchodem Jejich Veličenstev vše v pořádku. Vzápětí vešli císařovna Zoe a její nový manžel a spěšně kráčeli k trůnům. Těsně za nimi šel Správce sirotčince, Orfanotrofos, několik vysoce postavených kněží a hejno dvořanů, napojených na císařovnino křídlo u dvora. Zoe a Michael vystoupili na pódium, náš řecký důstojník sykl povel a my, členové osobní gardy, jsme poslušně zvedli naše sekyry

ve slavnostním pozdravu kolmo před sebou. Císařovna a císař se obrátili tváří do sálu. Právě když se chystali usednout, nadešel okamžik napětí. Je zvykem, že garda uznává přítomnost basilea ve chvíli, kdy usedá na trůn. Když se císař spouští do křesla, gardisté překládají své sekyry, které při pozdravu drželi kolmo, zpět na pravé rameno. To je znamení, že všechno je v pořádku a že v císařství se vše vyvíjí normálně. Nyní, když měli Zoe a Michael usednout na polštáře trůnu, jsme se my, moji druhové i já, tázavě podívali jeden na druhého. V okamžiku o délce jednoho srdečního tepu se nic nedělo. Cítil jsem, jak náš řecký důstojník ztuhl úzkostí – a poté gardisté jeden po druhém, neuspořádaně, pokládali sekyry na rameno. Téměř jsem slyšel, jak si družina císařovny Zoe oddechla úlevou.

Krise šťastně pominula, jednání rychle nabylo podobu frašky. Lidé císařovny Zoe zřejmě rozeslali vzkazy po celém paláci a pozvali významné ministry a jejich personál, neboť ti teď přicházeli jeden po druhém. Měl jsem podezření, že mnozí přicházeli v domnění, že mají složit hold svému zemřelému císaři. Namísto toho se stali svědky překvapivého představení, uspořádaného jeho vdovou, která se už stačila znovu provdat a seděla vedle nového manžela, dosti mladého na to, aby mohl být jejím vnukem. Není divu, že se někteří nově příchozí, celí vyjevení, na prahu zajíklí. Korpulentní císařovna a její mladistvý choť svírali v ošperkovaných rukách státní symboly, pážata pečlivě urovnala jejich třpytné róby a výraz na tváři Zoe svědčil o tom, že očekává četné holdy. Ze zadní části pódia jsem pozoroval, jak oči dvořanů vnímají scénu před sebou – odměřenou císařovnu, chlapeckého manžela, vyčkávající houfec vysokých úředníků a zlověstně napjatého Ioannese Orfanotrofa, Michaelova bratra, který sledoval, jak každý z nově příchozích reaguje. Po kratičkém okamžiku váhání a odhadů přistupovali ministři a dvořané k dvojitému trůnu, hluboce se uklonili císařovně, poklekli a políbili prsten jejího manžela, jemuž zářily oči, neboť ještě před necelými šesti hodinami byl znám pouze jako její pokoutní milenec.

Následujícího dne jsme pohřbili Romana. Přes noc někdo – musel to být vrcholně výkonný Správce sirotčinců – zařídil, aby jeho opuchlé tělo bylo oblečeno do slavnostního roucha z purpurového hedvábí a uloženo na nosítka. Hodinu po svítání byl pohřební průvod už shromážděn, každý byl

podle svého postavení zařazen na své místo, a hlavní palácová brána se otevřela. Když jsme došli na Mese, širokou hlavní třídu, půlící město, byl jsem jedním ze stovky gardistů, kteří podle tradice pochodovali těsně před a za mrtvým basileem. Byl jsem překvapen, když jsem viděl, kolik občanů Konstantinopole si toho rána přivstalo. Zpráva o basileově náhlém skonu se zřejmě rozšířila velice rychle. Ti, kdo stáli v první řadě hustého zástupu lemujícího cestu, mohli na vlastní oči vidět voskovou pokožku a oteklou tvář mrtvého císaře, neboť jeho hlava a ruce nebyly zahalené. Jednou dvakrát jsem slyšel, jak někdo vykřikl „Otrávený!“ ale povětšinou zůstával dav přízračně tichý. Neslyšel jsem jediný projev smutku či lítosti nad jeho smrtí. Romanos III., uvědomil jsem si, nebyl v Konstantinopoli oblíbený.

Na velkém Fóru Amastration jsme zahrnuli doleva a o půl míle dál vkročil průvod na Via Triumphalis. Obvykle císař postupoval po této široké třídě zdraven zástupy, v čele svých vítězných jednotek, s dobytou kořistí a řadami poražených nepřátel v řetězech. Nyní byl Romanos vezen opačným směrem v pochmurném tichu, které rušila jenom skřípějící kola vozu, na němž ležely máry, zvuk koňských podkov a tlumené kročeje stovek a stovek prostých obyvatel Konstantinopole, přidávajících se vzadu k našemu průvodu pouze z morbidní zvědavosti. Šli s námi se všemi cestou k obrovskému nedokončenému chrámu Marie Oslavované, který byl Romanovým velkým záměrem, kde nyní on sám, jako první, těžil z vlastní rozhazovačnosti. Zde ho kněží chvatně přeložili do zelenobílého sarkofágu, který si Romanos sám vybral – přidržel se totiž dalšího zvláštního císařského zvyku, podle něhož si má basileus v den svého nástupu do úřadu vybrat vlastní hrob.

Potom, když se dav v atmosféře chmurné apatie rozcházel, náš průvod se rychle vracel, neboť každá minuta byla drahá.

„Dva průvody v jednom dni, ale bude to stát za to,“ řekl Halfdan vesele, když odkládal tmavou šerpu, kterou měl na sobě na pohřbu, a místo ní si bral jednu z těch třpytných se zlatou nití. „Díky Bohu, že dnes odpoledne to bude jen krátký pochod, a vykonat bychom jej museli tak jako tak, protože je Květná neděle.“

Halfdan, tak jako mnozí příslušníci gardy, byl zpola křesťan a zpola pohan. Formálně přistoupil na náboženství Bílého Krista – a nedal na ně

dopustit – a chodil na bohoslužby do nového kostela sv. Olafa, nedávno postaveného poblíž našeho plukovního hlavního štábu u Zlatého rohu, hlavního přístavu v Konstantinopoli. Ale zároveň nosil jako amulet na koženém pásku kolem krku Thórovu sekyru, a když se napil, často hlásal, že by po smrti raději bojoval a hodoval v Ódinově Valhale, než skončil jako bezkrevná bytost s péřovými holubičími křídly v křesťanském nebi

„Thorgilsi, jak to, že mluvíš tak dobře řecky?“ Otázku mi položil jeden Varjag, který byl předchozího dne u palácové brány. Do gardy vstoupil nedávno.

„Olízl kapku Fáfnirovy krve, tak je to,“ vložil se do řeči Halfdan. „Dej Thorgilsovi pár týdnů a naučí se každý jazyk, dokonce i ptačí štěbetání.“

Jeho těžkopádného pokusu o legraci jsem si nevšímal. „Zamlada jsem byl veden ke studiu řečtiny,“ řekl jsem, „v jednom klášteře v Irsku.“

„Tys býval mnichem?“ zeptal se ten chlapík překvapeně. „Myslel jsem, že jsi vyznavač Ódinův. Alespoň tak jsem to slyšel.“

„To jsem,“ odpověděl jsem mu. „Když jsem byl mezi mnichy, Ódin nade mnou bděl a pomohl mi odtamtud.“

„Takže ty rozumíš všem těm hloupostem se svatými obrazy, které nosí ve všech procesích, relikviím a ostatkům svatých a všem těm krámům?“

„Některým z nich. Ale křesťanství, které jsem musel studovat, se od toho v Konstantinopoli liší. Jedná se o téhož Boha, samozřejmě, ale tady ho uctívají jinak. Musím připustit, že než jsem přišel sem, nikdy jsem neslyšel ani o polovině světců, které tady uctívají.“

„Není divu,“ zabručel Varjag. „Dole na tržišti se mi jeden kramář pokoušel prodat lidskou kost. Řekl, že pochází z pravé paže svatého Demetria a že bych si ji měl koupit, protože jsem voják, a sv. Demetrios byl bojovník. Tvrdil, že tato relikvie mi přinese vítězství v boji.“

„Doufám, že jsi ji nekoupil.“

„Ani náhodou. Někdo z davu mě varoval, že ten kramář prodal už tolik kostí z paží a nohou sv. Demetria, že by ten mučedník musel mít více údů, než stonožka.“ Trpce se zasmál.

Později odpoledne jsem s vojákem soucítil, když jsme se vydali na pochod, abychom svolávali slávu našemu mladému novému basileovi, který měl být v chrámu Hagia Sofia vyhlášen shromážděním městských

hodnostářů novým basileem jako Michael IV. K chrámu jsme se spíše šourali než pochodovali, protože v průvodu bylo množství sotva se vlekloucích kněží, kteří nesli nad hlavami zvednuté obrazy svých světců, namalovaných na dřevěných deskách, potáceli se pod těžkými prapory a vlajkami s vyšívanými svatými symboly, nebo třímali vzácné relikvie své víry, zapечатěné ve zlatých či stříbrných skříňkách. Těsně přede mnou jeden nesl jejich nejuctívanější památku, úlomek z dřevěného kříže, na němž visel jejich Kristus v okamžiku smrti, a mě by docela zajímalo, jestli se třeba Ódin, mistr převleků, za jejich Ježíše nevydával. Otec všech bohů přece také visel na dřevěném stromě, bok proražený kopím, když se snažil získat veškeré vědění světa. Je škoda, myslel jsem si, že jsou křesťané tak pevně přesvědčeni, že jejich víra je ta jediná pravá. Kdyby byli o něco tolerantnější, připustili by, že jiná náboženství mají také své zásluhy. Starověrci ochotně lidem dopřávali, aby uctívali každý své bohy, my jsme naše ideje druhým lidem nevnucovali. Křesťané v Konstantinopoli však alespoň nebyli tak bigotní jako jejich bratři dále na severu, kteří museli všechno, co považovali za pohanské praktiky, honem zadupat. V Konstantinopoli byl život natolik tolerantní, že tam v šesté čtvrti stála mešita, kde mohli pořádat pobožnosti Saracéni, a několik synagog pro Židy.

Sto kroků od vchodu do Hagia Sofia jsme my, členové gardy, zůstali stát, zatímco zbytek průvodu vážně kráčel dál a vešel do chrámu. Kněží neměli Varjagy v lásce, a tak jsme obvykle čekali venku, dokud obřady neskončily. Podle všeho se předpokládalo, že by nikdo neukládal o život basilea v domě tak posvátném, ale měl jsem o tom své pochybnosti.

Halfdan dal mé jednotce pohov a tak jsme tam stáli, pokojně se bavili mezi sebou a čekali, až bohoslužba skončí a my doprovodíme nadšeně pozdravovaného basilea zpátky do paláce. A tehdy jsem si všiml mladého muže, oblečeného do typického středostavovského šatu s kápí, podle vzhledu mladšího úředníka. Přistupoval k různým příslušníkům gardy a chtěl s nimi zapříst rozhovor. Zřejmě kladl otázky řecky, neboť buď nechápavě vrtěli hlavou, nebo si ho nevšimli. Nakonec někdo ukázal na mne a on ke mně zamířil. Představil se jako Konstantin Psellos a řekl, že ve městě studuje a chtěl by vstoupit do císařských služeb. Odhadoval jsem ho tak na šestnáct či sedmnáct, zhruba na polovinu svého věku.

„Mám v úmyslu napsat historii císařství,“ řekl mi, „jednu kapitulu o každém císaři, a velice bych ocenil každou podrobnost o posledních dnech basilea Romana.“

Líbila se mi jeho formální zdvořilost a zapůsobila na mě jeho bystrá inteligence, a tak jsem se rozhodl mu pomoci.

„Byl jsem u toho, když se utopil,“ řekl jsem a krátce popsal, čeho jsem byl svědkem.

„Říkáš, že se utopil?“ opakoval mladý muž tiše.

„Ano, zřejmě to tak bylo. Třebaže naposledy vydechl, až když ležel na lavici. Možná dostal srdeční záchvat. Koneckonců to byl starý člověk.“

„Viděl jsem jeho tělo včera, když je nesli v pohřebním průvodu, a pomyslel jsem si, že vypadá velice divně, byl takový oteklý a celý popelavý.“

„Ach, takhle vypadal už delší dobu.“

„Ty si nemyslíš, že příčinou jeho smrti bylo něco jiného, například pomalu působící jed?“ zkoušel to mladý muž klidně, jako bychom rozpravěli o změně počasí. „Anebo že tě z lázně odvolali záměrně, takže někdo stačil podržet císaře na chvílku pod vodou, aby k té srdeční příhodě došlo.“

Teorie o otravě se ve strážnici probírala od okamžiku císařovy smrti a někteří z nás zašli tak daleko, že uvažovali, jestli to byla čemeřice nebo nějaký jiný jed, který Romanovi někdo podal. Ale naším úkolem nebylo vyšetřovat dál: naší povinností bylo bránit ho před hrubým fyzickým napadením – například chránit ho štítem, nebo obratně odklonit úder sekýrou –, nikoliv před zákeřnou otravou smrtelným jedem v jídle nebo pití. Na takovou práci zaměstnával basileus ochutnávače, i když i oni mohli být podplaceni, aby ho podvedli; a každý šikovný vrah si mohl zajistit, aby jed zapůsobil po dostatečně dlouhé době a jeho důsledky byly zjištěny teprve až bude pozdě.

Ale jiný mladíkův náznak, totiž že jsem byl odvolán, aby zůstal Romanos bez ostrahy, mě znepokojil. Jestli tomu tak bylo, pak byl do císařovy smrti zapleten Nosič císařského kalamáře a možná i sám Orfanotrofos. Vzpomněl jsem si, jak se mě pokoušel poslat s pergamenem do finanční *logothety*. Tím by mě byl zdržel ještě více. Při pomyšlení na to, že bych se byl dal při basileově vraždě takto napálit, mě zamrazilo v kostech. Je-li

to pravda, jsem skutečně v nebezpečí. Každý strážce, který byl obviněn z nedbalosti ve službě při ochraně basilea, byl popraven velitelem své jednotky – obvykle byl veřejně sťat. A co více, jestliže byl Romanos skutečně zavražděn, jsem stále ještě potenciálním svědkem, a to znamená, že jsem pravděpodobným cílem viníků, kteří mě budou chtít odstranit. Někdo tak mocný jako Orfanotrofos mě může snadno dát zabít, například v hospodské hádce.

Náhle jsem se velice vyděsil.

„Myslím, že slyším zpěv kněží,“ řekl Psellos, který se zavrtěl a přerušil tak mé myšlenky. Možná si uvědomil, že ve svém teoretizování zašel příliš daleko a byl blízko zradě. „Zřejmě otevřeli bránu Hagia Sofia, aby byla připravena na odchod nového basilea. Je na čase, abych odešel. Děkuji ti za informaci. Velice jsi mi pomohl.“ A poté zmizel v davu.

Zaujali jsme opět svá místa kolem Michaela IV., který nasedl na nádherného ryzáka, jednoho z nejlepších v císařských stájích. Vzpomněl jsem si, jak velkým znalcem koní Romanos byl, a že nechal postavit velkolepý hřebčín, třebaže byl příliš nemocný na to, aby mohl sám jezdit. Teď jsem musel uznat, že mladý Michael, třebaže pocházel z velice plebejského prostředí, vypadá v sedle skutečně císařsky. Možná že právě to v něm Zoe od začátku viděla. Halfdan mi vyprávěl, jak měl právě službu, když Zoe poprvé svého budoucího milence spatřila. „Musel bys být naprostý hlupák, aby sis nevšiml její reakce. Nemohla od něho odtrhnout oči. Představil jí ho Orfanotrofos. Přivedl Michaela do audiencního sálu, když Zoe a Romanos pořádali císařskou audienci, a zavedl ho přímo k dvojitému trůnu. Starý Romanos byl dost vlídný, ale Zoe na mladého muže hleděla, jako by ho chtěla na místě sníst. Byl to fešák, jen co je pravda, svěží, červenolící, schopen začervenat se jako děvče. Uznávám, že Správce sirotčince věděl, co dělá. Všechno klaplo.“

„Copak si toho Romanos nevšiml, když to bylo tak jasné?“ zeptal jsem se.

„Ne. Starý brach se tehdy už po císařovně moc nekoukal. Vytrvale hleděl kamkoliv, jen ne jejím směrem, jako by mu pohled na ni působil bolest.“

Přemítal jsem o rozhovoru, když jsme pochodovali zpět do Velkého paláce, vešli na rozlehlé nádvoří a brána se za námi zavřela. Náš nový basileus sestoupil z koně, chvíli vyčkával, zatímco jeho dvořané a úředníci

utvořili dvě řady, a pak mezi nimi procházel, cestou do paláce provázen potleskem a úsměvy své družiny. Všiml jsem si, že basileus nemá osobní doprovod, což mi připadalo neobvyklé. Ještě podivnější bylo to, že vzápětí dvořané prolomili řady a hrnuli se do paláce za basileem takřka jako lůza. I Halfdan mě udivil, když se vrhl hned za nimi, veškerá disciplína byla ta tam. Totéž udělali i gardisti kolem mne, a já se k nim připojil a tlačil se a strkal, jako bychom byli davem diváků, opouštějících po skončení her arénu.

Bylo to nepředstavitelné. Veškerá dvorní strnulost a formálnost se vypařila. Celý náš dav, ministři, dvořani, poradci, ba dokonce i kněží, se nahrnuli do obřího Triklinia. Tam seděl na pódiu nás nový mladý císař a s úsměvem na nás shlížel. Z každé strany stáli dva otroci a drželi malé trezory. Jak jsem je pozoroval, jeden z otroků překlopil truhličku, kterou držel, a proud zlatých mincí se řinul ven, císaři do klína. Michael pak do klína sáhl, popadl hrst mincí a rozhodil je vysoko do vzduchu nad hlavou davu. Překvapením jsem otevřel ústa. Sprška zlatých mincí, každá z nichž měla hodnotu šestiměsíční mzdy zručného muže, se zatřpytila a zableskla, a vzápětí padala do nastavených rukou. Několik mincí bylo zachyceno hned v letu, ale většina dopadla na mramorovou podlahu, na niž přistála s hlasitým zvonivým cinkotem. Muži klesali na ruce a na kolena a mince sbírali, i když císař hrábl rukou do klína a vypustil nad naše hlavy další zlatý vodopád. Teď jsem pochopil, proč Halfdan tak prudce vystartoval. Velitel mé jednotky si chytrěrazil lokty cestu na místo, kde oblouk drahých kovů byl nejhutnější, a lapal zlatý poklad.

I já jsem se sehnul a začal mince sbírat. Ale právě v té chvíli, kdy jsem v prstech sevřel první zlatou minci, jsem si v duchu řekl, že by bylo moudré najít nějaký vhodný způsob, jak z osobní gardy odejít, aniž bych na sebe upozornil, dříve než bude pozdě.